

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
Rautatieläisenkatu 6
00520 HELSINKI
puh. 020 7489 740
fax 09-278 7380

Opetusministeriölle

Asia: Lausunto: Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä

Viite: Dnro 69/043/2002

Pyydettyinä lausuntona työryhmämuistiosta aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisesta koulutusjärjestelmässä Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry pitää työryhmän esitystä lähtökohtaisesti hyvänä ja kannatettavana. Koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuneen oppimisen ja hankitun kokemuksen tunnustaminen osana koulutusjärjestelmää tukee hyvin elinikäisen oppimisen periaatteita. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen liittyy kuitenkin piirteitä, jotka on syytä huomioida huolellisesti.

Aikaisemmin hankitun osaamisen selvittämiseksi, arvioimiseksi ja tunnustamiseksi on luotava järjestelmä ja menettelytavat

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL näkee aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista helpottavan järjestelmän ja yhtenäisten menettelytapojen luomisen ehdottomana edellytyksenä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiselle. Tämä tulee olemaan haasteellista ja työlästä, minkä vuoksi konkreettisiin toimenpiteisiin on ryhdyttävä järjestelmällisesti, mutta samalla maltillisesti. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä vaatii laajoja lisäselvityksiä, sillä työryhmän muistiossa ei esitetä riittävän konkreettisia toimenpiteitä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiseksi. Esimerkiksi sosiaalisen osaamisen tasavertainen määrittäminen on äärimmäisen vaikeaa, jolloin myös sen tunnustaminen on hankalaa.

Aikaisemmin hankittu osaaminen on tunnustettava kaikissa peruskoulun jälkeisissä koulutusmuodoissa ja tutkinnoissa

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL korostaa, että mikäli aikaisemmin hankitulla osaamisella halutaan korvata osa koulutukseen tai tutkintoon kuuluvista opinto- tai tutkintovaatimuksista, on aikaisemmin hankitun osaamisen todella sovelluttava siihen tutkintoon, johon osaaminen on tarkoitus sisällyttää. Mikäli aikaisemmin hankittu osaaminen ei liity millään tavoin suoritettavaan tutkintoon tai mikäli opiskelija ei halua aikaisemmin hankittua osaamistaan tutkintoon sisällyttää, on aikaisemmin hankitusta osaamisesta kuitenkin voitava saada merkintä osaksi tutkintotodistusta, esimerkiksi ylimääräisinä, tutkintoon kuulumattomina opintoina.

SOOL on vahvasti sitä mieltä, että aikaisemmin hankitulla osaamisella ei pidä voida korvata tutkintoon kuuluvia kokonaiskursseja, ellei se ole erittäin tarkoituksenmukaista. Esimerkiksi opettajankoulutuksessa opiskelijalla voi aikaisemmin hankitun osaamisen myötä olla laaja tietämys jostakin aihealueesta, vaikka hänen didaktiset taitonsa eivät vastaa opettajankoulutuksen vaatimuksia. Tällöin opiskelija voi saada korvattua vain osan tutkintovaatimusten mukaisesta kurssista aikaisemmin hankkimansa osaamisen avulla. Opintoihin kuuluvaa ohjattua harjoittelua ei pidä voida korvata aikaisemmin hankitulla osaamisella, sillä ohjatun harjoittelun tarkoituksena on soveltaa nimenomaan koulutuksessa omaksuttua teoriaa.

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto katsoo, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen pitää olla yhden tutkinnon sisällä mahdollista ainoastaan kerran, siten että samaa osaamista ei voida hyödyntää kahden tai useamman kurssin yhteydessä. Kerran tunnustettu osaaminen on kuitenkin voitava hyödyntää mahdollisissa muissa saman koulutusasteen tutkinnoissa. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ei voi tarkoittaa alemman koulutusasteen opintojen hyväksilukemista ylemmän asteen koulutuksessa. Esimerkiksi lukion oppimäärään kuuluvia opintoja ei pidä voida hyväksilukea korkeakoulussa, koska lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittaminen ovat edellytyksenä korkea-asteen opinnoille. Mikäli henkilöllä on kuitenkin useita saman koulutustason tutkintoja suoritettuna, voi hän tarkoituksenmukaisin tavoin hyödyntää niitä myös korkeamman asteen koulutuksessa aikaisemmin hankittuna osaamisena.

Aikaisemmin hankitun osaamisen selvittäminen, arviointi ja dokumentointi on kehitettävä osaksi työhallinnon palveluja

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton mielestä aikaisemmin hankitun osaamisen selvittäminen, arviointi ja dokumentointi voivat olla osa työhallinnon palveluja, kunhan niihin osoitetaan tarvittavat taloudelliset ja henkilöstölliset resurssit. Koulutusjärjestelmässä toimiva henkilöstö on jo tällä hetkellä ylityöllistetty, eikä aikaisemmin hankitun osaamisen selvittämistä, arviointia ja dokumentointia voida vain lisätä henkilöstön työtehtäviin.

Aikaisemmin hankitun osaamisen selvittämisen järjestelyjä tarpeen edistää myös työelämässä

SOOL kannattaa työelämässä tapahtuvan aikaisemmin hankitun osaamisen selvittämiseksi käynnistettävää erillistä selvitystyötä. Koulutusjärjestelmässä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiselle esitetyt vaatimukset ovat vastaavat myös työelämässä.

Koulutusta koskevassa lainsäädännössä on säädettävä opiskelijalle oikeus aikaisemmin hankitun osaamisen arviointiin ja tunnustamiseen

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton mielestä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen mahdollisuuden tulee olla opiskelijalle oikeus, ei missään tapauksessa velvollisuus. Opiskelijalla tulee olla oikeus valita, tunnustetaanko hänen aiemmin hankittu osaamisensa korvaavana suoritukseksi tutkinnon sisällä, vai merkitäänkö se tutkintotodistukseen näkyviin ylimääräisinä opintoina. Opiskelijan tulee voida osallistua haluamilleen kursseille huolimatta siitä, hyödyntääkö hän aikaisempaa osaamistaan vai ei.

Työryhmän esityksen mukaan aikaisemmin hankitun osaamisen selvittämiseksi, arvioinnille, dokumentoinnille ja tunnustamiselle laadittavien periaatteiden tulee olla valtakunnallisesti yhtenäiset ja

avoimet kaikissa koulutusmuodoissa. SOOL katsoo, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen yleisten periaatteiden on oltava riittävän yksityiskohtaiset ja niiden on muun muassa määriteltävä keinot, joilla opiskelija voi todistaa osaamisensa.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen valtakunnalliset hyvän käytännön periaatteet on vahvistettava suosituksina

SOOL on työryhmän kanssa samaa mieltä siitä, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen hyvän käytännön periaatteille on syytä luoda yhtenäiset valtakunnalliset suositukset. Tämän lisäksi on syytä luoda yhtenäiset koulutusala- ja tutkintokohtaiset kriteerit siitä, mitä osaamista missäkin tutkinnossa tunnustetaan, jotta opiskelijat eivät joutuisi eriarvoiseen asemaan. Samassa tutkinnossa samanlainen aiemmin hankittu osaaminen on saatava tunnustettua koulutuspaikasta riippumatta samoin perustein. Yhtenäisen kriteeristön luomisen lisäksi on huolehdittava siitä, että opiskelija todella tuntee tämän kriteeristön opintoja aloittaessaan.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisprosessin tavoitteet ja menettelyn vaiheet on määriteltävä selkeästi

Työryhmän esityksessä korostetaan tunnustamisprosessin tavoitteiden selkeyden ohella myös menettelyn vaiheiden selkeää määrittelyä. SOOLin näkemyksen mukaan tämä on äärimmäisen tärkeää erityisesti tiedon saamisen näkökulmasta. Ensinnäkin kaikkien aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen parissa työskentelevien on hallittava yhtenäiset periaatteet hyvin. Toiseksi on huolehdittava siitä, että oppilas tai opiskelija saa kussakin koulutusvaiheessaan hyvissä ajoin riittävästi tietoa tulevien opintojensa suunnittelemisen tueksi. SOOL katsoo myös, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen periaatteiden selkeyden lisäksi on varsinaisen tunnustamisprosessin oltava kohtuullisen yksinkertainen ja yksiselitteinen. Tarvittaessa opiskelijoille on järjestettävä henkilökohtaista neuvontaa.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen lähtökohtana samanarvoisuus: osaamista verrataan koulutusjärjestelmän asettamiin tavoitteisiin ja vaatimuksiin

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto yhtyy työryhmän esittämiin näkemyksiin, mutta korostaa, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisessa on pohdittava myös koulutuslakohtaista hyötyä. Aikaisemmin hankittu osaaminen ei saa muodostua väkinäiseksi pakoksi, vaan siitä on oltava todellista hyötyä tutkinnon suorittamisen, osaamisen esiin tuomisen ja työelämän kannalta.

Aikaisemmin hankitun osaamisen selvittäminen ja tunnustaminen on järjestettävä kullekin koulutusmuodolle ja koulutuksen järjestäjälle ominaisella tavalla

SOOL painottaa, että pohdittaessa aikaisemmin hankitun osaamisen soveltumista osaksi jotakin tiettyä tutkintoa, on huomioitava, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen edellyttää selkeitä koulutusala- ja tutkintokohtaisia kriteereitä. Tällöin on myös osoitettava paras mahdollinen taho laatimaan nämä kriteerit, eikä esimerkiksi yksittäinen oppilaitos tai korkeakoulu ole tarkoituksenmukainen kriteeristön määrittelijä. Lisäksi on erittäin tärkeää tuoda esiin koulutusjärjestelmän sisällä ne henkilöt, jotka käytännössä selvittävät aikaisemmin hankittua osaamista ja päättävät sen tunnustamisesta.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen pitää voida tapahtua opintojen kaikissa vaiheissa. Myös koulutuksen aikana hankitun, koulutusohjelman ulkopuolisen osaamisen tunnustamisen tulee olla mahdollista. Koulutusjärjestelmän ulkopuolisen aikaisemmin hankitun osaamisen ei kuitenkaan missään tapauksessa tule olla edellytys koulutukseen pääsemiselle, sillä esimerkiksi pääsykokeissa aikaisemmin hankittu osaaminen näkyy varmasti koulutukseen hakijoiden suorituksissa.

Hakijalle on annettava todistus osaamisesta suoritetun aikaisemmin hankitun osaamisen arvioinnin päätteeksi

SOOL on työryhmän kanssa samaa mieltä todistuksen tarpeellisuudesta, mutta tähdentää, että aikaisemmin hankitusta osaamisesta saatavan arvioinnin tulisi olla ensisijaisesti osa tutkintotodistusta, opiskelijan valinnan mukaan joko tutkintoon kuuluvina opintoina tai tutkinnon ulkopuolisina, ylimääräisinä opintoina. Mikäli aikaisemmin hankittua osaamista ei voida tarkoituksenmukaisesti liittää osaksi mitään tutkinto- tai muuta todistusta on siitä kirjoitettava opiskelijalle erillinen todistus. Kaikkien todistusten tulee olla vähintään koulutusalaakohtaisesti yhtenäiset.

Osaamisen arvioinnin menetelmien kehittäminen

Aikaisemmin hankitun osaamisen arviointiin on luotava yhtenäiset ja selkeät periaatteet. SOOLin mielestä on tärkeää huolehtia siitä, että aikaisemmin hankittu osaaminen osoitetaan yhtenäiset periaatteet täyttävällä todistuksella, erillisellä näyttökokeella tai muulla erikseen määritellyllä tavalla. Aikaisemmin hankittua osaamista ei pidä tunnustaa ilman asianmukaista kontrollia. Arvioinnin menetelmät eivät kuitenkaan saa olla liian monimutkaisia tai aikaa vieviä, jotta ne eivät muodostu todellista hyötyään ja tarkoitustaan työläämmiksi.

SOOL kannattaa ajatusta opetushallituksen, yliopistojen opettajankoulutuksen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen sekä yliopistojen yhteistyönä tapahtuvasta aikaisemmin hankitun osaamisen arvioinnin menetelmien kehittämisestä. Yhteistyö vaatii kuitenkin riittävät resurssit. SOOL korostaa myös opiskelijoiden merkittävää roolia aikaisemmin hankitun osaamisen arvioinnin menetelmien kehittämisessä ja edellä mainittujen tahojen kesken tehtävässä yhteistyössä.

Kaikille opiskelijoille tulisi laatia henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto näkee henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman HOPS:n laatimisen välttämättömänä ja tarkoituksenmukaisena kaikkien opiskelijoiden kannalta, koulutusala- ja -asteesta riippumatta. HOPS on erinomainen työväline opinto-ohjaukseen, mutta se ei voi olla keino kaikkien koulutusjärjestelmässä lähitulevaisuudessa tapahtuvien muutosten toteuttamiseen. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatiminen ja päivittäminen vie aikaa ja edellyttää asiantuntevaa työvoimaa. HOPS:n tekeminen erikseen jokaisen opiskelijan kanssa on kuitenkin välttämätöntä erityisesti aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiselle, sillä opiskelijoiden erilaiset henkilöhistoriat tarkoittavat myös lukuisia erilaisia variaatioita aikaisemmin hankitusta osaamisesta.

Lopuksi

SOOLin mielestä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä on kannatettava asia ja sen onnistumisen eteen kannattaa nähdä vaivaa. Työryhmän esitys ei kuitenkaan vastaa riittävän selvästi aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen liittyviin haasteisiin, joten laajemmat selvitystyöt ovat paikallaan. Työryhmän esityksen keskeisimpänä antina SOOL pitää perusteluja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen tärkeydestä koulutusjärjestelmässä. SOOL näkee työryhmän esityksen pelin avauksena ja haluaa tuoda esiin positiivisen suhtautumisen aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen koulutusjärjestelmässä. Tällä hetkellä ensisijaisena tavoitteena aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen suhteen on kuitenkin pidettävä sitä, että nykyiset mielivaltaiset tunnustamis- ja hyväksilukukäytännöt saataisiin yhdenmukaisiksi ja tasapuolisiksi.

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL haluaa korostaa, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen tulee olla opiskelijan oikeus, ei velvollisuus. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen ensisijaisena tarkoituksena tulee olla elämän aikana hankitun osaamisen esiin tuominen, ei esimerkiksi korkeakouluopintojen nopeuttaminen. Aikaisemmin hankittu osaaminen ei saa missään tapauksessa olla säästötoimenpide!

Helsingissä lokakuun 27. päivänä 2004

Päivi Hemilä
puheenjohtaja

Niina Arola
pääsihteeri